

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta (HE 177/2022 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- sivistysvaliokunta SiVL 23/2022 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtaja Tanja Auvinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- lakimies Katja Danner, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Jasmiina Jokinen, oikeusministeriö
- opetusneuvos Mervi Eskelinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Satu Honkala, Opetushallitus
- lakimies Sonja Vahtera, Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- tasa-arvovaltuutettu Jukka Maarianvaara, Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- asiantuntija Nina Järviö, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- lakimies Minna Antila, Suomen Kuntaliitto

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Miesjärjestöjen keskusliitto ry
- Miessakit ry
- Naisasialiitto Unioni ry
- Naisjärjestöjen Keskusliitto
- Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry
- Sateenkaariperheet ry

Valiokunnan mietintö TyVM 11/2022 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettua lakia. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa olevan kirjauksen mukaisesti esityksessä ehdotetaan tasa-arvosuunnitteluvuorokauden laajentamista koskemaan myös varhaiskasvatusta. Lisäksi sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyä koskevat säännökset laajennettaisiin koskemaan myös varhaiskasvatusta.

Esityksen tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen varhaiskasvatuksessa. Tasa-arvosuunnitelma on työkalu käytännön toiminnan tueksi ja sen avulla varmistetaan, että tasa-arvotyötä tehdään järjestelmällisesti.

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2023.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettua lakia. Esityksessä ehdotetaan tasa-arvosuunnitteluvuorokauden laajentamista koskemaan myös varhaiskasvatusta. Lisäksi sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisyä koskevat säännökset laajennetaan koskemaan varhaiskasvatusta.

Esityksen tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen varhaiskasvatuksessa. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää esityksen tavoitetta kannatettavana ja esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Tasa-arvon edistäminen suunnitelmallisesti

Esityksen mukaan tasa-arvosuunnitelma on työkalu käytännön toiminnan tueksi ja sen avulla on tarkoitus varmistaa, että tasa-arvotyötä tehdään järjestelmällisesti. Esityksen toimenpiteillä tavoitellaan muutoksia varhaiskasvatuksen parissa työskentelevien aikuisten toimintaan. Esityksen mukaan lähtökohtana on lapsen edun toteutuminen.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää tärkeänä, että työtä tasa-arvon edistämiseksi tehdään suunnitelmallisesti. Valiokunta pitää perusteltuna, että ehdotetussa sääntelyssä on otettu huomioon varhaiskasvatuksen muusta koulutuksesta poikkeavat piirteet, kuten lasten ikä ja varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot.

Valiokunnan mietintö TyVM 11/2022 vp

Resurssit ja koulutus

Esityksen mukaan jokaisessa varhaiskasvatuksen toimipaikassa tai tarpeen vaatiessa yksikössä on laadittava lainsäädännön vaatimukset täyttävä tasa-arvosuunnitelma. Valiokuntakäsittelyn aikana nousi esille huoli varhaiskasvatushenkilöstön työmäärästä sekä henkilöstön riittävydestä. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että laadukas tasa-arvotyö edellyttää niin johdon kuin esim. päiväkodin henkilöstön sitoutumista ja työpanosta. Valiokunta korostaa, että riittävästä henkilöstöresursseista ja taloudellisista resursseista on huolehdittava tehokkaan toimeenpanon mahdollistamiseksi.

Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota sivistysvaliokunnan sille antaman lausunnon (SiVL 23/2022 vp) mukaisesti siihen, että tasa-arvosuunnitelman laatimisen työtaakkaa on mahdollista keventää sisällyttämällä suunnitelma osaksi varhaiskasvatuksen toimipaikan muuta suunnitelmaa, esimerkiksi toimintasuunnitelmaa. Tasa-arvosuunnitelma on mahdollista tehdä myös osana yhdenvertaisuussuunnitelmaa, jota koskeva hallituksen esitys (HE 148/2022 vp) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa lopuksi, että pelkkä suunnitelman laatiminen ei takaa tasa-arvon toteutumista. Käytännössä varhaiskasvatuksessa työskentelevän henkilöstön sitoutuneisuus ja tasa-arvo-osaaminen ovat avainasemassa, jotta tasa-arvotyö on onnistunutta ja tasa-arvosuunnittelulla päästään sille asetettuihin tavoitteisiin. Valiokunta korostaa käytännönläheisen tukimateriaalin, ohjeistuksen ja koulutuksen merkitystä toimeenpanossa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 177/2022 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö TyVM 11/2022 vp

Helsingissä 27.10.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Aino-Kaisa Pekonen vas

jäsen Kim Berg sd

jäsen Tuomas Kettunen kesk

jäsen Rami Lehto ps

jäsen Markus Lohi kesk

jäsen Niina Malm sd

jäsen Hanna-Leena Mattila kesk

jäsen Jukka Mäkynen ps

jäsen Anders Norrback r

jäsen Ilmari Nurminen sd

jäsen Arto Satonen kok

jäsen Ruut Sjöblom kok

jäsen Sofia Virta vihr

varajäsen Mikko Lundén ps

varajäsen Jari Myllykoski vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves

Valiokunnan mietintö TyVM 11/2022 vp Vastalause

Vastalause

Perustelut

Hallituksen esityksen tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen sekä sukupuolten moninaisuuteen liittyvän syrjinnän ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa. On kuitenkin huomiotava, että jo nyt varhaiskasvatustilanne vaatii yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistämistä.

Kuntaliitto muistuttaa asiantuntijalausunnossaan, että suunnitelmallista tasa-arvotyötä toteutetaan jo nykyisellään kokonaisvaltaisesti alle kouluikäisten lasten kasvatusta ja opetustyössä. Varhaiskasvatuksessa jokaiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Voidaan arvioida, että esityksen mukainen toimipaikka- tai yksikkökohtainen tasa-arvosuunnitelma ei käytännössä paranna tasa-arvoa varhaiskasvatuksen yksiköissä, vaan sen laatimismisvelvollisuus johtaisi käytännössä ainoastaan hallinnollisen työmäärän lisääntymiseen.

Miessakit ry katsoo, että lakisääteinen, varhaiskasvatusta velvoittava tasa-arvosuunnittelu on kuitenkin keinona ylimitoitettu ja ristiriitainen. Lakimuutoksen hyvinvointivaikutukset ovat epäselviä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilökunnan jaksamisen ja siten lasten hyvinvoinnin osalta. Varhaiskasvatus on monelta osin jo nykyään kovin säänneltyä, ja henkilökunnan työajasta merkittävä osa kuluu erilaisista lakisääteisistä velvoitteista huolehtimiseen. Alalla esiintyy kasvavaa uupumusta primääri- ja sekundaarisen velvoitteiden toteuttamisen ja niihin liittyvien epämielikkäisyyskokemusten takia. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tulisi voida keskittyä mahdollisimman täysimääräisesti lasten hoitoon ja tukemiseen eli olemiseen lasten kanssa. Lisäksi lapsilta ei tule lakisääteisesti edellyttää osallistumista tasa-arvosuunnitelman laatimiseen, kuten esityksessä esitetään. Se ei ole lasten tehtävä — lapset tarvitsevat kasvurauhaa. Miessakit ry:n mukaan sukupuolelle ominaiset piirteet pitävät sisällään sekä positiivisia että negatiivisia asioita. Lain perusteluissa ne mielletään vain haitallisina stereotyyppinä, joista tulisi poisottaa. Positiivisten puolien huomioiminen on myös tärkeää, ja ne kuuluisi nostaa vastaavalla tavalla esille lain perusteluissa. Näin ne tulisi käsitellä osana yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvien eri tekijöiden omaksumista. Sukupuolelle ominaisten piirteiden kategorinen kritisointi luokittelee hämmennystä ja turvattomuutta, jonka vaikutukset näkyvät nykyajan kasvaneina mielenterveys- ja irrallisuusongelmina.

Varhaiskasvatuksen merkittävän resurssipulan vuoksi hallinnollisen taakan lisääminen voisi johtaa tilanteeseen, jossa muita, lapsen hyvinvoinnin kannalta tärkeämpiä velvoitteita jäisi hoitamatta. Hallinnollisen taakan lisääminen kuormittaisi entisestään jo nyt resurssipulasta kärsivää ja kuormittunutta henkilöstöä. Esityksessä arvioidaan lain vaatimien suunnitelmien laadinnan vievän ensimmäisellä kerralla kaksi tuntia. Kuntaliitto pitää tätä arviota ja sen pohjalta laskettuja kuluja aivan liian alhaisina. Suunnitelman laatimiseen tarvittava pohjatyö, tiedon haku, yhteistyö ja suunnitelman laatiminen vievät huomattavasti enemmän aikaa kuin kaksi tuntia. On huomiotava, että kaikki ylimääräinen hallinnollinen työ, jota hallitus nyt tällä esityksellään lisää, vie aikaa ja resursseja varhaiskasvatuksen henkilöstön ydintoiminnasta eli lasten kasvatuksesta.

Valiokunnan mietintö TyVM 11/2022 vp
Vastalause

Esitys on edellä esitetyin perustein lasten varhaiskasvatuksen kannalta turha tai jopa haitallinen sen hallinnollisen taakan lisäyksen vuoksi, jonka tarpeettomien tasa-arvosuunnitelmien laatiminen aiheuttaa resurssipulasta kärsivälle varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hylätään.

Helsingissä 27.10.2022

Rami Lehto ps
Mikko Lundén ps
Jukka Mäkyneen ps